

เส้นทางขามคาบสมุทร

ร้อยเอกบุญฤทธิ์ ฉายสุวรรณ*

ปรับปรุงจาก Maritime Trade and State Development in Southeast Asia, Kenneth R. Hall

ประเทศไทยมีหลักฐานการติดต่อกับดินแดนภายนอกทางทะเลมาตั้งแต่ต้นพุทธกาล ดังมีการกล่าวถึงดินแดนสุวรรณภูมิในวรรณกรรมชาดก มหาकाพย์ และคัมภีร์มหาวงศ์ ของอินเดีย และลังกา จากสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของภาคใต้ที่เป็นจุดปะทะของเส้นทางการเดินเรือนั้น ทำให้ดินแดนแถบนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการค้าของโลกที่เรียกว่า World System ที่เชื่อมโยงเส้นทางการค้าตั้งแต่ยุโรปตะวันตก โดยผ่านทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ตะวันออกกลาง ผ่านทะเลแดง มาสู่อินเดีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจีนเข้าด้วยกัน

จากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ภาคใต้ตลอดจนส่วนของแหลมมลายูทั้งหมด ที่มีลักษณะเป็นแผ่นดินแคบๆ นั้น ทำให้ ณ ช่วงเวลาหนึ่งมีการใช้เส้นทางขนถ่ายสินค้าขามคาบสมุทร เพื่อลัดข้ามติดต่อระหว่างฝั่งทะเลอันดามันกับฝั่งทะเลอ่าวไทย โดยมีต้องเดินเรืออ้อมแหลมมลายู เส้นทางขามคาบสมุทรนั้น มีผู้เสนอไว้

หลายเส้นทาง แต่เส้นทางที่มีหลักฐานทางโบราณคดีรองรับมากที่สุด คือ เส้นทางตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอน

เส้นทางขามคาบสมุทรตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอนนั้นมีเมืองท่าหรือสถานีการค้าอยู่ทั้ง ๒ ด้าน คือมีแหล่งโบราณคดีทุ่งตึก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา อยู่ด้านฝั่งทะเลอันดามัน และมีแหล่งโบราณคดีแหลมโพธิ์ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ฝั่งทะเลอ่าวไทย เส้นทางขนถ่ายสินค้าขามคาบสมุทรสายนี้มีแหล่ง

โบราณสถานทุ่งตึก

* ร้อยเอกบุญฤทธิ์ ฉายสุวรรณ สำนักศิลปากรที่ ๑๕ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

เครื่องจีนสมัยราชวงศ์ถัง พบที่ทุ่งตึก

เครื่องถ้วยเปอร์เซีย พบที่ทุ่งตึก

โบราณคดีรองรับตามเส้นทางภายในด้วย โดยเริ่มจากเขาพระเหนือที่อยู่ปากแม่น้ำตะกั่วป่า เดินทางมาตามลำน้ำ ถึงเขาพระนารายณ์ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำตะกั่วป่า จากนั้นเดินบกไปตามช่องเขาผ่านเขาสก แล้วจึงเส้นทางตามคลองสก แม่น้ำพุมดวง มาถึงควนพุนพินที่เป็นจุดรวมของแม่น้ำพุมดวงและแม่น้ำตาปี ผ่านเขาศรีวิชัยไปออกชายฝั่งทะเลอ่าวไทยที่อำเภอบ้านดอน จากนั้นเดินเรือไปตามชายฝั่งทะเลจนถึงแหลมโพธิ์ เพื่อเดินทางต่อไปยังจีน

เส้นทางขามคาบสมุทรสายนี้ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีมากมายที่มาจากดินแดนภายนอก โดยเฉพาะที่ทุ่งตึกที่สำคัญได้แก่ เครื่องถ้วย สมัยราชวงศ์ถังของจีน เครื่องถ้วยเปอร์เซียหรือบาสราแวร์เคลือบสีฟ้า เครื่องแก้วจากตะวันออกกลาง ลูกบิดแบบชนิดต่างๆ ที่มีสีสันสวยงามเป็นจำนวนมาก จากหลักฐานทางโบราณคดีดังกล่าว ทำให้เชื่อว่าเส้นทางขามคาบสมุทรเส้นนี้มีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๖

ลูกบิดแก้วโมเสค พบที่ทุ่งตึก (อยู่ในครอบครองของเอกชน)

ลูกบิดแก้วโมเสค พบที่ทุ่งตึก (อยู่ในครอบครองของเอกชน)

ลูกบิดแก้วโมเสค พบที่ทุ่งตึก (อยู่ในครอบครองของเอกชน)

แผนที่เส้นทางข้ามคาบสมุทรตะกั่วป่า-อ่าวบ้านดอน

เส้นทางการค้าที่เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางสายไหมทางทะเล เส้นนี้น่าจะถูกควบคุมภายใต้อำนาจทางการเมืองของเมืองไซยา ซึ่งเป็นเมืองสำคัญมีโบราณสถานขนาดใหญ่ เช่น พระบรมธาตุไชยา วัดแก้ว วัดหลง เป็นต้น ไชยาอยู่ใกล้ๆ แหลมโพธิ์ จนสามารถกล่าวได้ว่าแหลมโพธิ์คือท่าเรือของไซยา ดังนั้นการใช้เส้นทางการขนถ่ายสินค้าข้ามคาบสมุทรสายนี้ น่าจะเป็นตัวแปรอย่างสำคัญ

ในการอธิบายถึงการก่อกำเนิด ความเจริญรุ่งเรือง และความเสื่อมถอยของเมืองไซยา หากนำเส้นทางข้ามคาบสมุทรนี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางสายไหมทางทะเลของโลกมาอธิบายถึงความสำคัญของเมืองไซยาแล้ว จะทำให้อาณาเขตที่เชื่อว่าไซยาเป็นเมืองศูนย์กลางสำคัญในสมัยศรีวิชัยมีน้ำหนักมาก น่าเชื่อถือมากขึ้นอีกด้วย